

NATSUME SOSEKI

ÜÇ KÖŞELİ DÜNYA

Japoncadan Çeviren
Burcu Erol

I

Dağ patikasını tırmanırken şöyle düşündüm: Sadece aklın istikametinde hareket edersen insanlardan uzaklaşırsın. Duygularınla hareket edersen sürüklenirsin. Ruhunu açarsan ve dilediğin gibi yaşamazsan sıkışırsın. Nasıl bakarsan bak, insanlarla yaşamak zordur.

Bu zorluk arttıkça dünyadan uzaklaşmak ve sakın bir yerlere gitmek istersin. Nereye gidersen git bu zorluğun seninle geleceğini anladığın zamansa şiir doğar, resim can bulur.

Dünyamızı oluşturan şey Tanrı da şeytan da değildir aslında. Sadece evinin hemen yanında veya karşısında yaşam süren komşularıdır. İnsanlar âleminde yaşamak zor diyerek kaçıp gidebileceğin bir düşler ülkesi yoktur. Öyle bir yer varsa da burası olsa olsa insanların olmadığı bir yer olur. İnsanların olmadığı bir yerde yaşamak da toplumla yaşamaktan zor olsa gerek.

Yaşayabileceğin en iyi yer burasıysa ve burada sunulanlarla yaşamak zorsa, zorluklara olabildiğince hoşgörü göstermen ve sürdürdüğümüz kısacık yaşamı güzelleştirmen

gerekir. Böylece adına şairlik denilen meslek doğar, ressam adında ulaklar peyda olur. Her sanatçı, insanların dünyasına sükûnet getirdiği, onların kalplerini zenginleştirdiği için değerlidir.

Yaşamın zorluğundan o zorluğa sebep olan sesleri çekip alan ve minnet dolu bir dünyayı gözler önüne seren şey şiirdir, resimdir ya da müzik ve oyma sanatıdır. Açıkça söylemek gerekirse, sanat her şeyi gözler önüne sermese de olur. Sanatçılar sadece gözleri önünde olan şeylere bakarak oralarda şiirlerin yaşadığını, şarkıların yükseldiğini anlarlar. Düşünceler kâğıda dökülmese de şiirlerin ve şarkıların melodisi kalplerinin bağrında çalar. Fırça şövaleye renk darbeleri yapmasa da tüm renkler kendiliğinden zihinlerinin önünde belirir. Bunun için kendi yaşam manzaralarına bakmaları, gönül gözleriyle, bozulmuş dünyanın aleladeliliğini yalın ve güzel bir şekilde seyretmeleri yeterli olur.

Bundan dolayı, hiç dize yazmamış bir şair, eline tuval almamış ressam; yaşamı seyrederek, huzursuz düşünceleri alaşağı ederek, kötülükten uzak, minnet dolu bir dünyaya girerek, eşsiz bir evren inşa ederek, kendi çıkarlarıyla bağlarını keserek zengin aile çocuklarından, imparatorlardan, gücünün zirvesindeki insanlardan daha mutlu olur.

Bu hayatta yirmi yıl yaşadıktan sonra dünyanın yaşama-ya değer bir yer olduğunu anladım. Yirmi beş yıl yaşadıktan sonra aydınlıkla karanlığın bozuk para gibi iki taraflı olduğunu, ışığın vurduğu yerde mutlaka gölgenin de olacağını anladım. Otuzuncu yılımı yaşadığım şu anda ise şöyle düşünüyorum:

Mutluluk arttıkça hüznün de iyiden iyiye artar. Keyif hissettikçe çekilen acı büyür. Bunları ayırmaya çalışırsan ha-

yatın akışı bozulur. Bir araya getirmeye uğraşırsan başarısız olursun. Para önemlidir. Ancak senin için önemli şeyler çoğaldıkça, kaygılar uyku sırasında dahi peşinden gelmez mi? Aşk mutluluktur ancak bu mutlu aşk ağırlaştıkça ve taşınması zorlaştıkça insan aşksız geçen zamanlarını daha bir sever hâle gelmez mi?

Yaptığı iş hayranlık uyandırıcıdır ancak bir devlet bakanı milyonlarca insanın sorumluluğunu alır. Omuzlarında tüm ülkenin ağırlığını taşır. Bir şey lezzetliyse, yememek zorlaşır, hatta birazcık yersen daha fazlasını istersin. Doyasıya yersen de sonradan yiyeceklerin tatsızlaşır.

Düşüncelerim bu yöne doğru savrulduğu sırada birden sağ ayağımla çıkıntılı, kare şeklinde bir taşın kenarına bastım. Dengemi korumak için içgüdüsel bir hareketle havaya kalkan sol ayağımın hatamı telafi etmesiyle yaklaşık bir metre kadar uzağımdaki kayanın üstüne güzelce oturuverdim. Omzuma attığım boya kutusunun koltukaltımdan yaptığı *muhteşem çıkış* haricinde neyse ki hiçbir şey olmadı.

Kalkarken karşıya doğru bakınca, yolun sol tarafında ters çevrilmiş bir kovayı andıran dağın zirvesini gördüm. Sedir mi selvi mi olduğunu anlayamadığım gölgeler köklerinden doruklarına kadar tümüyle alacakaranlık boyunca süzülüyor, kiraz çiçekleri uçuk pembelikleriyle sallanıyordu. Pus, ötesi görünmeyecek kadar yoğundu.

Biraz önümde çorak bir dağ, hayvan sürülerini öne çıkararak bana doğru yaklaştı. Dağın çıplak yüzü, bir devin baltasıyla tıraş edilmişçesine keskin düz yüzeyiyle vadinin dibine kadar ulaşıyordu. Gökyüzüne alabildiğine yükselen şeyse Japon kızılçamı olmalıydı. Dallarının arasındaki gökyüzü bile çok belirgindi. Yol iki yüz metre kadar sonra yok

oluyordu. Ancak karşı taraftaki yüksek yerden kırmızı bir siluetin hareketi o tarafa doğru tırmanırsam yolu bulacağımı düşündürüyordu. Patika had safhada zorlayıcıydı. Toprağı düzleştirmek de uğraş gerektiriyordu. Toprağın içinde büyük taşlar vardı. Toprak düzleşse bile taşlar düzleşmiyordu. Taşları parçalayabilsem de daha büyük olanlar parçalanacak gibi değildi. Delik deşik toprağın üstündeki sakinlik havada süzülüyor, yol vermeye niyetli bir manzaraya rastlanmıyordu. Kayalar varlığıma aldırış etmedikleri için üstlerinden atlamak veya etraflarından dolaşmak zorundaydım. Kayalığın olmadığı bir yerde bile düzgün yürümek güçtü. Yol iki tarafı yüksek, merkezi oyuk, ters bir üçgen olarak yorumlanabilirdi. Patikada yürüyorum demektense bir nehir yatağından geçiyorum demek daha doğru olurdu. Başından beri bu seyahati aceleye getirmek gibi bir niyetim olmadığından ve keyfini çıkarmak istediğimden rasgele dönemeçlere girdim. Derken aniden bir tarlakuşunun sesini duydum. Vadiye yukarıdan baktım ama sesin nereden geldiğine dair herhangi bir iz yoktu. Sadece ses açıkça duyulabiliyordu. Israrla ve heyecanla durmaksızın ötüyordu. Bu, tıpkı havanın bir yüzü pireler tarafından ısırılıyormuş gibi dayanılmaz bir histi. Ötüşünde anlık bir boşluk bile yoktu. Sakin bir bahar gününü ötmekten bitap düşerek, bütün gün ve gece boyunca öterek geçirmeden tatmin olmayacak gibi duruyordu. Üstelik nerede ve hangi zaman diliminde olursa olsun sesi yükselmeye devam ediyordu. Tarlakuşunun bir bulutun içinde öleceğine şüphe yoktu. Kendini kaptırması sona erdiğinde bir bulutun içine girebilir, havada süzüldüğü sırada vücudu silikleşmeye başlayabilir ve geriye sadece sesi kalabilirdi.

Keskin bir kayanın kenarından döndüm, ani bir düşüşten kaçınmak için sağa doğru atık ama çok tehlikeli bir dönüş yaptım. Görmeyen biri pekâlâ tepetaklak yuvarlanabilirdi. Karşıya baktığımda kanola çiçeklerinin bir kısmını gördüm. Tarlakuşu oraya düşmüş olabilir mi diye düşündüm. Ya da acaba o altın ovoidan zıplayarak gelir mi diye düşündüm. Sonra düşen tarlakuşu göğsüne yükselen bir tarlakuşuyla yolda karşılaşır mı diye düşündüm. Son olarak yükselip alçaldıkları ya da karşılaştıkları zaman, tarlakuşunun vahşi ve coşkulu şarkısı asla kesintiye uğramaz, diye düşündüm.

Bahar herkesi mayıştırır. Kediler fareleri yakalamayı, insanlar borçları olduğunu unuttur. Böyle zamanlarda insan bir ruhu olduğunu bile unuttur, hislerini kaybeder. Sadece kanola çiçeklerini uzaktan seyrettiğinde gözleri açılır. Tarlakuşunun sesini duyduğunda ruh tekrar belirir. Tarlakuşu sadece ağzıyla değil bütün ruhuyla öter. Ruhun sese yansıdığı şeyler arasında tarlakuşunununki kadar canlısı yoktur. Ah, mutluluk. İşte böyle düşünüp böyle mutlu olmak şiiirdir.

Birdenbire Shelley'nin "Bir Tarlakuşuna" şiirini hatırlayıp aklımda kalan yerleri mırıldandım. Ama sadece iki üç kıta aklımdaydı. O iki üç kıta arasında şöyle bir şey vardı:

*Biz önce ve sonra bakarız,
Olmayana göresimiz gelir:
En içten kahkahamız
Biraz acı yüklenmiştir;
En tatlı şarkılarımız, en kederli düşünceyi dile getiren-
lerdir.**

Şairlerin, ne kadar mutlu olurlarsa olsunlar tarlakuşları-

* Percy Bysshe Shelley, "Bir Tarlakuşuna", çev. Selahattin Özpalalıyıklar. -yhn

nın yaptığı gibi azimle, canla başla, önceyle sonrayı hafızalarından silerek mutluluğumuzun şiirini yazamadıklarını anlamıştım. Çin'de yazılan şiirlerde bolca gam içeren *karakterler** var, Batı'da yazılan şiirlerde de kesinlikle bunlar var, şairlerin tekrar tekrar anlattığı şeyler şair olmayanlar için hemen hemen yalnızca dram olabilir. Şöyle bir düşününce, şairler sıradan insanlardan daha karamsar ve duygulara karşı daha hassaslar sanırım. Dünyevi hayatı aşmanın mutluluğuna sahip olsalar da sonsuz hüzne de fazlasıyla sahipler. Durum böyle olunca şair olmadan önce iki kere düşünmek gerek.

Kısa bir süre için patika düzdü. Sağ tarafımda bir sürü küçük ağaç, sol tarafımda kanola çiçekleri göz dolduruyordu. Yürürken ara sıra karahindibaların üstüne basıyordum. Testereye benzer yaprakları dört bir yana dağılıyor, ortasındaki sarı inciyi koruyorlardı. Kanola çiçeklerine dalıp karahindibaların üstüne basınca yaptığım şeyden pişmanlık duyarak arkamı döndüğümde, sarı incilerin hâlâ testere dişli yaprakların arasında olduğunu gördüm. Ne kadar da vurdumduymaz canlılardı! Düşüncelerime geri döndüm.

Melankoli şairlerin her daim refakatçisi olsa da, tarlakuşunu dinlerken büründükleri ruh hâlinin etkisiyle en ufak bir acı duymazlar. Kanola çiçeklerine baktıklarında da kalpleri heyecanla dans eder. Karahindibalar ve kiraz çiçekleri de onlar üzerinde bu etkiye sahiptir. Birden kiraz çiçeklerinin gözden kaybolduğunu fark ettim. Dağların arasında doğanın manzarasıyla buluştuğumda, gördüklerim de duyduklarım da tuhaf geliyordu. Fakat bu tuhafılık acı çekmenize neden olmaz. Acıyı getirecek şey olsa olsa yürü-

* Türkçede harf sistemi olması gibi Çince ve Japoncada yazı sistemi vardır ve harf yerine karakterler (ji) kullanılır. -çn

mekten bitap düşen ayaklarım ve lezzetli şeyler yiyememek olabiliirdi.

Peki burada acı neden yok? Manzarayı sadece bir resmin taslağı olarak görüyor, şiir serisi gibi okuyorum. Resmi veya şiiri böyle gördüğüm için toprak sahibi olup onu ıslah etme ya da tren yolu yapıp kazanç elde etme isteğim de yok. Yine de bu manzara... Dışının kovuğuna yetmeyen, maaşını artırmaya yaramayan bu manzara, sadece manzara olarak kalbimi neşelendirmeye devam ettiğı sürece sorunlar ve endişeler beraberinde gelmez diye tahmin ediyorum. Doğanın gücü bizim için bundan dolayı kıymetlidir. Yaradılışımızda bulunan sorunları ve hüznleri bir anda iyileştiren, özümüze dönerek şiir yazmamıza vesile olan şey doğadır.

Aşk, aileye saygı gibi kavramlar güzel, sadakat ve vatanseverlik gibi kavramlar ise muhteşem olsa gerek. Ama işin içine insanın kendisi girdiğinde, kendinizi durumun karmaşık iyi ve kötü yanlarının girdabında bulursunuz, durumun, şiirin uzandığı yerleri algılayamaz, güzel şeyleri de muhteşem şeyleri de göremez hâle gelirsiniz. Sezebilmek için kendinizi bunu anlayabilecek üçüncü bir kişinin yerine koymak zorunda kalırsınız. Üçüncü kişinin gözünden bakınca tiyatro oyunları ilgi çekici, romanlar zevkli hâle gelir. Oyun izlemekten, roman okumaktan zevk alan insanlar kendi menfaatlerini rafa kaldırır ve izledikleri, okudukları süre zarfında şair olurlar.

Hâl böyle olunca, sıradan tiyatro oyunlarında veya romanlarda bile insan kendi doğasından kaçamaz. Oyuncular acı çeker, öfkelenir, dövünür ve ağlar, izleyici de kendisini izlediğıyle özdeşleştirip üzüldüğünü, kızdığını, hırçınlaştığını ve ağladığını deneyimlerken bulur. Bu deneyimin de-

ğerli tarafı bencil kişisel çıkarların açgözlülüğünü barındırmıyor olmasında yatar ancak kalan hisleri haddinden fazla hareketlendirir. Benim için sorun burada yatıyordu.

Üzölmek, kızmak, hırçınlaşmak, ağlamak insanların dünyasının değışmez bir parçası. Ben de otuz yıldır bunu tecrübe ediyorum ve bıktım. Bıkmış olmam yetmezmiş gibi oyun veya romanlarda aynı hisleri deneyimlemek de yorucu geliyor. Benim istediğim şiirler böyle dünyevi hislerden ilham alan türden değildi. Onlardan kurtulduğun, kısacık bir an da olsa bu gri dünyadan ayrılabildiğin türdendi. Bir başyapıt bile olsa dünyevi hislerin olmadığı bir oyun yoktur. Doğru yanlış muhakemesinin yapılmadığı çok az roman var, alameti farikaları hayatın içinden çıkamamak. Özellikle Batı şiiri insan ilişkilerini temel aldığı için tabiri caizse en haşmetli şiirler bile o sınırdan öteye geçemiyor. Bu fani dünyanın panayırındaki şefkat, aşk, adalet, özgürlük dışındaki konularla asla ilgilenmiyor. Kulağa ne kadar şiirsel gelse de para hesabı yapmayı bir kenara bırakıp devriâlem yapacak boş vakit yok. Bu yüzden hiç şüphesiz Shelly'nin tarlakuşlarını dinlerken iç çekmesi anlaşılabilir.

Mutluluk verici şeyse Doğu şiirinde o sınırı aşmış şairlerin bulunması.

*Kasımpatı topluyorum gelişıgüzel örölü çitin altında
Sakince güney dağlarını izliyorum.**

İki dizenin arkasında da rutubetli dünyayı unutmuş bir manzara yer alıyor. Örneğin çitlerin karşısında durup sizi dikizleyen bir kız yok veya yakın arkadaşınız güney dağlarında çalışmıyor. Böylece okurken dünyayla ilişkini koparabiliyor, manevi bir kâr zarar savaşı vermeyi kesebiliyorsun.

* Tao Yuanming adlı Çinli şairin yazdığı “İçki İçmek” adlı şiirden. —çn

Bambu korusunun içindeki bir tatami odasında

Tek başıma oturup

Koto çalıyor, şiirler söylüyorum

Bu ıssız bambu korusunu kimse bilmiyor

Sadece yarınlar her daim ziyaretime gelip beni aydınlatıyor.

Tek bir kıtada ustalıkla başka bir evren inşa ediliyor. O evrenin erdemleri *Guguk Kuşu* veya *Altın Tanrı* romanlarında geçen erdemler gibi değil. Tıpkı vapurdan ve tren-den, haktan ve görevden, ahlaktan ve görgüden yorulup hepsine kayıtsız kalarak derin bir uykuya yatmaya benzeyen erdemler.

Yaşadığımız yirminci yüzyılda böyle ruhani yönden tat veren şiirler enerji topladığımız uykular kadar önem taşıyordu. Ancak ne yazık ki günümüzde şiirleri yazanlar da onları okuyanlar da Batı'nın etkisinde kaldıkları için bu gelişine ilerleyen kayığı o ustalıkla inşa edilen evrene götürmeyecek gibiler. Benim de –şairliği meslek olarak yapmadığım için– Wang Wei'nin veya Tao Yuanming'in hissiyatını dünyaya anlatıp yaymak gibi bir gayem yok. Yine de böylesi bir eğlence bana temaşa dünyasından veya bir dans gösterisinden daha fazla ilaç oluyor, *Faust* ve *Hamlet* okumaktan da öte bir zevk alıyorum. Böyle tek başına, omzumda boya kutusu ve uçayakla bir bahar günü dağ patikasını yavaş yavaş yürümekteki amacım da kesinlikle sarhoş eğlencesinden başka bir şey değildi, Yuanming ve Wei'in şiirlerinin geçtiği yerleri doğadan öğrenmek ve kısacık bir süreliğine de olsa hissizliğin evreninde avare avare dolaşmak istememdi.

Elbette ben de insan türüne ait olduğum için bu insan dışı hissizlik durumunun uzun sürmesi mümkün değil. Yuanming bütün bir yıl boyunca sadece güney dağlarını izle-

memişti. Wei de bambu korusunun içinde sineklik olmadan hür iradesiyle uyumuş olamazdı. Demem o ki, Yuanming artakalan kasımpatıları çiçekçiye satmış, Wang Wei de büyüyen bambu filizlerini manava satmak için pazarlık yapmış olmalıydı. Ben de öyleyim. Ne kadar tarlakuşu ve kanola çiçeklerinden zevk alsam da dağların ortasında kamp kuracak kadar insanlıktan çıkmadım. Böyle bir yerde bile insanlara rastlıyorum. Yüzünü çarşafla sıkı sıkı örtmüş birine, kırmızı kimono astarlı genç bir kadına, bazen de suratı upuzun bir ata denk geliyorum.

Bir milyon servi tarafından çevrelenmiş hâlde, deniz seviyesinden bir hayli yüksekteki havayı soluyor olsam da hemen hemen hiç insan kokusu alamıyordum. Yine de insan kokusunu neredeyse hiç alamıyordum. Öte yandan dağları aşp dinginleşmeyi düşündüğüm, bu akşam konaklayacağı yer Nako’de insanlarla dolu bir kaplıca yeriydi.

Ancak nesneler ve olaylar bakış açısına göre şekil alıyor. Mesela Leonardo da Vinci öğrencilerinin çan sesini dinlemesini istemişti. Çan bir taneydi ama sesi herkes için farklı duyuluyordu. Bir erkek ve bir kadın da bakış açılarına göre farklı seçimler yapmaktadır. Her hâlükârda, hislerden uzaklaşmak için çıktığım bu seyahatin –insan görsem dahi– Ukiyo şoci’nin* bilmem kaç numaralı evinde sıkış tıkış yaşadığım zamandan farklı olduğu kesindi. Duygular-dan tamamen ayrılmayı beceremesem de en azından noh** izlediğim zamanki kadar umursamaz bir ruh hâline pekâlâ bürünebilirdim.

Noh oyununun da kendi insani duyguları vardı. şiçi-

* Osaka’da turistik bir yer. –çn

** Maske takılarak yapılan eski bir Japon sahne oyunu. –çn

kioçi ya da sumidagava gibi bir oyunda ağlamayacağımızın garantisi yok ama bu oyunlarda deneyimlediğimiz şey üç bölümlük insani duyguların üzerine yedi bölümlük bir sanat etkisidir. Bizim nohtan etkilenmemiz yaşadığımız dünyada var olan hislerin birebir taklit edilmesinden dolayı değil. Etkileniyoruz çünkü sanat denilen kimonoyu hislerimizin üstüne öylece kat kat giydiriyor ve bu dünyaya uygun olmayan temkinlilikle hareket ediyoruz.

Bir süreliğine bu seyahat boyunca meydana gelecek olay sayesinde tanışacağım insanları noh sahnesiyle noh oyuncularını gibi düşünürsem nasıl olur acaba? Bu tam olarak hisleri bir kenara atmak anlamına gelmez ama temeline şairaneliği koyduğum bir seyahat olduğu için hislerden sıyrılırken mümkün merteye başarılı olmak istiyorum. Güney dağlarının veya ıssız, kendi hâlinde bir bambu korusunun özümüzle farklı olduğu konusunda hiç şüphe duymuyordum. Ayrıca tarlakuşlarının ve kanola çiçeklerinin hayatlarına dahil olamazdım ama mümkün olduğunca onlara yaklaşmak, yaklaşılabildiğim ölçüde de onların bakış açısıyla insanlara bakmak istiyordum. Örneğin Başo*, yastığının kenarına çişini yapan atının bu hareketini zarafet olarak görüp haiku şiirinin ilk dizesi yapmıştı. Ben de bundan sonra karşılaşacağım insanları; çiftçileri, tüccarları, köyün kâtiplerini, amcaları, teyzeleri kocaman doğanın resminde tasvir edilmiş birer figür olarak farz edecek ve o şekilde ele alacağım. Böylece resmedilmiş insanlardan farklı olarak, onlar diledikleri gibi hareket edebilecekler. Ancak alışıl-gelmiş olan, sıradan yazarlar gibi o hareketlerin köklerine

* Tam adı Matsuo Başo. Edo Dönemi'nin ünlü haiku şairlerinden biridir. -çn

inmek, psikolojik etkilerine girmek, insanların anlaşmazlığa düşüşünü tartışmaktır. Tabii ki hareket edebilirler. Bir tablodaki insanın hareket ettiğini görmek de engel teşkil etmez. Çünkü ne kadar hareket ederlerse etsinler tablonun dışına çıkamazlar. Tablodan zıplayıp bir geyşa gibi dans ettiğini düşündükçe, bizimle fikir ayrılığına girdiğini, menfaatlerimizin çatıştığını görüyoruz ve bu bize yük oluyor. Yük oldukça estetik gözle bakamaz hâle geliyoruz. Bundan sonra karşılaşacağım insanları soğukkanlılıkla tepeden izleyecek, hislerimin anlamsızca alevlenmemesi için çalışacağım. Öyle yaparsam karşımdaki ne kadar uğraşırsa uğraşsın kolayca etkilenmeyeceğim için, bu tıpkı resmin önünde durup içindeki insanların oraya buraya koşturtmasını izlemekle aynı şey olacak. Aramıza biraz mesafe koyarsam daha sakin, tehlike riski olmadan izleyebilirim. Başka bir deyişle, menfaatlerime kendimi kaptırmadan, tüm gücümü vererek onların eylemlerini sanatsal bir gözle inceleyebilirim. Başka bir düşünce olmadan güzel olup olmadıkları konusunda bir ayrıma varabilirim.

Düşüncelerimde buraya kadar kararlılıkla geldiğim sırada hava garipleşmeye başladı. Belli belirsiz bulutlar tepeme üşüştü diye düşünmüştüm ki aniden bulutlar ufalanmaya başlamış, her taraf bulut denizine dönüşmüştü. Derken usul usul bahar yağmuru yağmaya başladı. Kanola çiçeklerini halihazırda geçmiş, dağların arasında ilerliyordum ama yağmur damlaları sisi faka bastıracak kadar sık olduğu için ne kadar mesafe kaldığını anlayamıyordum. Zaman zaman esen rüzgâr yüksek bulutları dağıtıyor, sağımdaki soluk siyah dağ silsilelerini gösteriyordu. Şüphesiz vadi tek bir kola ayrılıyor, karşı tarafından su geçiyordu. Hemen sağımda

dağın eteği görünüyordu. Çam ağaçları yoğun yağışın içinden arada sırada yüzlerini gösteriyordu. Tam görececek gibi oluyordum ki kayboluyorlardı. Garip bir şekilde hareket eden yağmur mu, ağaçlar mı, yoksa benim hayalim mi olduğunu ayırt edemiyordum.

Patika beklenmedik şekilde genişledi ve düzlük olması sayesinde artık yürümek güç değildi. Yağmurluğum olmadığı için acele ediyordum. Şapkamdan yağmur damlaları şıp şıp düştüğü sırada biraz öteden çan sesi duydum. Derken karanlıktan at üstünde biri çıkageldi. Hemen, “Buralarda konaklayabileceğim bir yer yok mu acaba?” diye sordum. “Buradan bir buçuk kilometre ötede bir çayevi var. Fazlasıyla ıslandın, değil mi?”

Daha bir buçuk kilometre mi var diye arkamı döndüğüm sırada adamın silueti yağmur tarafından gölge gibi çevrelenmiş ve görünmez olmuştu.

İnce taneli yağmur damlaları yavaş yavaş tombullaşarak uzuyor, uzun düz çizgiler birer birer rüzgârla salınarak görüş alanıma giriyorlardı. Üstümdeki haori* tamamen ıslanmıştı ve iç çamaşıırıma sızan su vücut sıcaklığımla birleşerek biraz daha sıcak hissettiriyordu. Kötü bir his olduğu için şapkamı yan yatırıp çabucak yürüdüm.

Soluk mürekkep renkli uçsuz bucaksız dünyayı, rüzgâr hızındaki gümüşü okların bir köşeden diğerine gidişini, sırlıslıkla ilerleyen kendimi başka insan figürleri gibi düşünebilirsem bir şiir meydana gelir. Çıplak gerçekliği unuttuğım, saf objektiflikle bir şeylere baktığım zaman, ancak o zaman, resmin içindeki bir insan figürü olarak doğanın manzarasıyla güzelliğinin ahengini bozmam.

* Geleneksel Japon kimono tarzı ceket. -çn

Ama yağan yağmurun acı verici olmasıyla ayaklarımın bi-
tap düşmesini sorun ettiğim an artık şiirin de resmin de
içinde yer almak için çok geç olur. Hâlâ şehrin genç deli-
kanlısı olmaktan öteye gitmiyorum. Bulutların veya pusun
gözümün önünden gidişinin zarafetini fark etmiyorum.
Doğanın şairane şefkati hatırıma gelmiyor. Bir başıma şiir
eşliğinde dağları dolaştığım hâlde güzelliğin ne olduğunu
iyice anlayamıyorum.

Başta şapkamı yan yatırarak, uzun adımlarla, sonra sade-
ce ayaklarımın üst kısmına gözlerimi dikerek yürüdüm. Son
olarak, omuzlarımı yukarı kaldırarak ürkek ürkek yürüdüm.
Yağmur görüş mesafemi kısıtlıyor, dört bir yandan yalnız
bir gezgin olduğumu hatırlatıyordu. Hissizliğin vereceği
zevk için bu biraz fazlaydı.

II

“Hey,” diye seslendim ama cevap veren olmadı.

Saçaktan ileriye doğru bakınca kirli sürgülü bir kapının sıkı sıkıya kapatılmış olduğunu gördüm. Ötesi görünmüyordu. Beş altı tane hasırdan sandalet bir başlarına saçaktan asılı hâlde, bunu dert edencesine rasgele sallanıyordu. Altlarında, içinde ucuz şekerlemelerin olduğu üç tane kutu duruyordu. Kutuların yanında hallaç pamuğu gibi atılmış bozuk paralar vardı.

Tekrar, “Hey,” diye seslendim. Bunun üstüne kirli zeminin köşesine koyulmuş havanın üstünde pinekleyen horoz şaşırarak gözlerini açtı ve deyim yerindeyse şamata kopardı.

Eşiğin dışındaki topraktan yapılma fırınlı ocak deminki yağmurda ıslanmış, bir kısmının rengi değişmişti. Üstünde simsiyah bir çaydanlık duruyordu. Topraktan mı gümüşten mi olduğunu anlayamadım ama şükürler olsun ki altı yanıyordu.

Cevap gelmediği için içeri izinsiz girip girişteki katlanabilen iskemleye oturdum. Horoz gürültülü bir şekilde kanatlarını çırparak havandan atladı ve tataminin üstüne çıktı.

Sürgülü kapı kapalı olmasaydı içeriye koşarak gidecek gibi bir hâli vardı. Horoz öttükçe tavuk ince bir sesle karşılık veriyordu. Tilki ya da köpeklerin yaptığına benzer şekilde benim davetsiz varlığımı izliyor gibi duruyorlardı. Başka bir iskemlenin üstünde büyükçe bir sigara tablası sakince bekliyor, içindeki kıvrık tütsü çubukları güneşin gittiğinden habersiz, yavaşça yanıyordu. Bu arada yağmur gitgide hafifliyordu.

Bir süre sonra ileriden ayak sesleri yükseldi ve sürgülü kapı yavaşça açıldı. Kapının açılmasıyla içeriden yaşlı bir kadın çıktı.

Er ya da geç biri gelir diye düşünmüştüm zaten. Sonuçta ocağın altı açıktı, şekerleme kutularının üzerinde bozuk para yığını vardı ve tütsü yanıyordu. Birilerinin olduğu buradan belliydi. Ama işletmesini kapısı açık hâlde bıraksa da endişeli görünmüyor oluşu alışkın olduğum şehir hayatından birazcık farklılık gösteriyordu. Cevap gelmemesine rağmen içeriye girip kendi evimde gibi davranarak, iskemleye oturup beklemek yirminci yüzyıldan önceki yüzyıllara adım atmışım gibi hissettirdi. Buralar hislerden uzak ve ilginçti. Üstelik yaşlı kadının yüzünü görür görmez onu sevmiştim.

İki üç yıl önce Hooşoo* sahnesinde Takasago oyununu izlemiş, bunun hoş, canlı bir tablo olduğunu düşünmüştüm. Yaşlı bir adam elinde süpürgeyle ana sahnenin arkasındaki yolda beş altı adım attıktan sonra yavaşça arkasını dönmüş ve arkasındaki yaşlı kadınla yüz yüze gelmişti. Yüz yüze geldikleri zamanki duruşunu hâlâ hatırlıyorum. Benim oturduğum yerden yaşlı kadının suratı neredeyse tam görüldüğü için bunun ne kadar da hoş olduğunu düşünmüş ve su-

* Tokyo'daki ünlü bir noh sahnesi. -çn

rat ifadesini eksiksiz olarak hafızama kazıyivermiştim. İşte çayevindeki yaşlı kadının suratı aynı o ifadeye benziyordu.

“Kusura bakmayın, burada biraz oturdum,” dedim.

“Önemli değil. Burada olduğunu bilmiyordum.”

“Çok fazla yağmur yağdı, değil mi?”

“Böylesine kötü bir havada eminim zorlu bir yolculuk geçirmişsindir. Çok ıslanmışsın! Hadi gel de ateş yakıp giysilerini kurutalım.”

“Aslında şuradaki ateşi biraz daha harlayabilerseniz,” diyerek lafa girdim. “Yanında beklersem hemen kurur. Birazcık dinlenmek için oturunca birden soğuk oluverdi.”

“Hemen ateşi harlıyorum. Dur, sana çay getireyim,” diyerek ayağa kalktı ve horozla tavuğu kışkırladı. Kaçışmaya başlayan çift, koyu kahverengi tatamiden şekerlemelerin olduğu kutuları ezerek girişe doğru zıpladı. Horoz kaçarken kutunun üstüne pislemişti.

Nasıl olduğunu bile anlamadan yaşlı kadın elindeki tepsiyi uzatarak, “Al bakalım,” dedi. Çay fincanının çaydan koyu kahverengi olmuş alt tarafına üç tane erik çiçeği fırçayla gelişigüzel çizilmişti.

“Tatlı bir şey ister misin?” diyerek bu sefer horozun üstüne bastığı kutulardan pirinç unundan yapılmış susamlı keklerden getirdi. Horoz pisliği bir yerlerine bulaşmış mı diye baktım ama herhalde kutunun içinde kalmıştı.

Yaşlı kadın kolsuz kimonosunun üzerinden bir tasuki* geçirmiş, fırının önünde çömeliyordu. Çantamdan çizim defterimi çıkarıp yaşlı kadının yüzünü yandan çizmeye başladım ve konuşmayı sürdürdüm.

* Kimonoyu tutmak için kullanılan kuşak. Aynı zamanda moda aksesuarı olarak kullanılır. -çn

“Etraf sessiz ve hoş, değil mi?”

“Öyle, sonuçta her tarafımız dağ.”

“Bülbüller ötüyor mu?”

“Evet, her gün ötüyorlar. Buralarda yazın da öterler.”

“Dinlemek istiyorum. Sesleri hiç gelmediğinden midir, daha çok dinleyesim geldi.”

“Maalesef. Bugünkü yağmur yüzünden hepsi kaçtı.”

Derken tam bu sırada ocaktan hafif nahoş bir ses yükseldi. Kırmızı ateş ani bir esintiyle hemen ötesine püskürdü. Yaşlı kadın devam etti:

“Eh, madem buradasın, gel de ısın, eminim üşümüştündür.”

Saçağa bakınca ateşin mavi dumanın havaya karışarak incelendiğini ve yok olduğunu görebiliyordum. Ama soluk izi hâlâ saçığın tahta döşemesinde duruyordu.

“Gerçekten de harika. Sayenizde kendime geldim.”

“Üstelik yağmur da dindi. Bak, Tengu’ya* benzeyen kayalık artık görünüyor.”

Bulutlu olmaya tereddütlü bahar havasını kışkırtan dağ fırtınasını bütün gücüyle kontrol altına alan dağın etekleri oyalanmaksızın hayat bulmuştu. Yaşlı kadının parmağıyla işaret ettiği keskin ve zımparalanmış bir sütun gibi yükselen şey meşhur Tengu kayalığına benziyordu.

Önce kayalığa sonra yaşlı kadına baktım. Son olarak her ikisine de aynı anda bakarak karşılaştırma yaptım. Bir ressam olarak kafamda var olan yaşlı kadın yüzü Takasago’daki

* Tengu: Japon mitolojisinde karga canavar olarak bilinen karakter. Yarı karga, yarı insandırlar. Simsiyah saçları, kırmızı gözleri vardır. Erkekleri uzun ve yakışıklı, dişileri güzel ve gösterişlidir. Sırtlarında simsiyah kocaman kanatları vardır. -çn

yaşlı kadın maskesiyle Rosetsu'nun* çizdiği dağ cadısından ibaretti. Rosetsu'nun eserini gördüğümde hayalimdeki yaşlı kadın imgesinin sarsıcı bir şey olduğunu hissetmiştim. Sonbahar yapraklarının içine ya da soğuk ay yüzeyinin altına koyulması gereken bir şey diye düşünmüştüm. Sonra Ratnasambhava'nın** özel noh oyununu izlememle yaşlı kadınların da cana yakın yüz ifadesi taşıyabildiğini fark ederek şaşırmıştım. O maskeyi kesinlikle işin uzmanı oymuş olmalıydı. Sanatçının adını ne yazık ki duyamamıştım ama yaş almış insanlar böylece daha bir dolu, tatlı ve sıcak görünüyordular. Maske kesinlikle altın kaplı paravanın, bahar rüzgârının veya kiraz çiçeklerinin önüne geçebilecek türden bir araçtı.

Ben Tengu kayalığındansa belini tutmuş, elini gözlerinin üstüne siper etmiş ve uzağı işaret eden kolsuz elbiseli yaşlı kadının dağ patikasının doğal görüntüsüne benzediğini düşündüm. Çizim defterimi çıkarıp bir şeyler çizmeye kalmadan yaşlı kadın duruşunu bozdu.

Canım sıkılmış bir hâlde elimdeki çizim defterini ateşe doğru tutmuş kuruturken, “Gücünüz ne kadar da yerinde,” dedim.

“Evet, minnet duyacak kadar sağlıklıyım. Hâlâ dikiş nakışla ve bitkilerle uğraşırım, dango*** için un öğütürüm.”

Yaşlı kadını değirmen taşında un öğütürken görmek istedim. Ama böyle bir şey söylenemeyeceği için başka bir konu açtım.

“Buradan Nakoî'ye üç kilometre kadar vardır, değil mi?”

“Evet, o civar bir şey. Kaplıca için geldin, değil mi?”

* Tam adı Nagasava Rosetsu olan Japon ressam. -çn

** Vajrayana veya Tantrik Budizm'in Beş Dhyani Budasından biri. -çn

*** Pirinç unundan yapılan bir Japon hamur tatlısı. -çn